

ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ ЯК РЕЗУЛЬТАТ І ЧИННИК МОЖЛИВОСТЕЙ ДЛЯ РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Людський розвиток розглядається як основна мета та критерій суспільного прогресу, а економічне зростання – як потенційно дуже важливий його інструмент. Наголошується, що досягнення в людському розвитку роблять вирішальний внесок в економічне зростання. Розглядається ключове значення в даному контексті політики повної продуктивної зайнятості як потужного, позитивного чинника і економічного зростання країни, і розширення можливостей людського розвитку.

Ключові слова: *людський розвиток, економічне зростання, продуктивна зайнятість, людський потенціал, людський капітал, державне регулювання сфери зайнятості.*

Сьогодні в Україні склалась ситуація, яка відкриває сприятливі можливості для вирішення фундаментальних проблем розвитку країни шляхом подальшого поглиблення ринкових реформ та повного використання наявного національного багатства: людського капіталу, природних ресурсів, науково-технологічного та виробничого потенціалів. Економічне зростання є нині дуже важливою метою політики. Саме воно може дати ресурси, необхідні для вирішення соціальних проблем, що дозволить Україні зайняти достойне місце у світовій спільноті. Метою статті є дослідження економічного зростання як фактору можливостей для розвитку людського потенціалу, акцентуалізація ключового значення в даному контексті політики повної продуктивної зайнятості як потужного, позитивного чинника і економічного зростання країни, і розширення можливостей людського розвитку.

Економічне зростання – це збільшення масштабів сукупного виробництва і споживання в країні, яке характеризується передусім такими макроекономічними показниками як валовий національний продукт (ВНП), валовий внутрішній продукт (ВВП), національний дохід (НД). Економічне зростання вимірюється темпами росту або приросту цих показників за певний період.

Людський розвиток розглядається нами як основна мета та критерій суспільного прогресу, а економічне зростання – як потенційно дуже важливий його інструмент. Водночас досягнення в людському розвитку суттєво і активно впливають на економічне зростання. Таким чином, існують два напрями прогресу суспільства: від економічного зростання до людського розвитку (ресурси з національного багатства зосереджені на засобах впливу на людський розвиток) та від людського розвитку до економічного зростання (будучи кінцевою метою діяльності, людський розвиток сприяє збільшенню національного багатства, є найважливішим фактором подальшого економічного зростання). Економічне зростання відкриває широкі можливості для розвитку людського потенціалу і розширення для людини спектра вибору. Але для того, щоб цей потенціал міг бути реалізований, необхідно забезпечити неухильне розширення можливостей людей, більш справедливий розподіл цих можливостей між усіма членами суспільства. У той же час без економічного зростання спроби домогтися справедливого розподілу можливостей людського розвитку можуть привести до сукупного нульового результату, коли розширення можливостей для одних груп людей буде досягатися за рахунок їхнього скорочення для інших груп, що рівнозначно перерозподілу бідності.

Можливості, які відіграють вирішальну роль у житті людини, можна поділити на чотири великі групи: економічні, соціальні, культурні та політичні. Однак між ними існує тісний взаємозв'язок, і розширення можливостей, що відносяться до однієї групи, часто сприяє розширенню можливостей, що відносяться до інших груп.

Практична реалізація цілей розвитку людського потенціалу в Україні та його трансформація в людський капітал, вплив останнього на економічний і соціальний розвиток залежить від сукупності взаємопов'язаних чинників, а саме:

1) попиту на робочу силу певних професій і кваліфікації (у тому числі науково-техніч-

ний персонал) всередині країни, зумовленого у свою чергу структурою приватного споживання, державного та інвестиційного попиту, а також місцем країни на світовому ринку високо-, середньо- та низькотехнологічної продукції;

2) збалансованості пропозиції та попиту на ринку праці в певні періоди або зменшення диспропорцій, що утворилися внаслідок зміни темпів чи моделі розвитку (як це сталося в Україні), узгодженості політики підготовки кадрів із стратегією розвитку, оскільки ринок праці дає тільки коротко-, в кращому разі середньострокові орієнтири (тому існують проблеми працевлаштування випускників вузів, спостерігається «перевищення» спеціалістів за певними «популярними» професіями);

3) державної політики щодо розвитку людського потенціалу та його використання. Зазвичай країни із соціально орієнтованою економікою або ті, що намагаються скоротити своє відставання від лідерів, проводять політику випереджаючого розвитку людського потенціалу (порівняно з ВВП на душу населення).

4) наявності передусім вітчизняного капіталу для здійснення певних структурних змін і досягнення стратегічних цілей;

5) типу поведінки інвесторів та власників великих корпорацій, їх налаштованості: на інноваційний чи переважно екстенсивний або низькотехнологічний розвиток; на отримання прибутку чи ренти, що виявляється в інвестуванні ресурсів у отримання монопольних переваг (шляхом лобіювання інтересів або звичайного підкупу) на шкоду добробуту суспільства; на роботу в даній країні чи на вивіз капіталу; на розвиток людського потенціалу забезпечення бізнесу та ін.

Проблема трансформації людського потенціалу в людський капітал в Україні тісно пов'язана з можливостями і темпами формування майбутнього постіндустріального суспільства, яке, з одного боку, створює «попит» на певну якість і структуру робочої сили, з іншого – перетворює людський капітал, нові технології та інформацію на основний ресурс розвитку. Вважається, що постіндустріальна технологічна ера триватиме приблизно 30 років (1990–2020 рр.), досягне свого піку близько 2010 р. і дозволить радикально підвищити ефективність використан-

ня всіх економічних ресурсів за рахунок зниження матеріаломісткості, трансакційних витрат, скорочення циклу «виробництво–споживання», використання інновацій, прискорення руху фінансових ресурсів, забезпечення інформацією суб'єктів ринку, зміни форм конкуренції, глобалізації та поєднання ринків праці, інтеграції функцій управління, зміни організації тощо. Фактично інформатизація пронизує всі сторони розвитку і стає стратегічним ресурсом, що забезпечує конкурентні переваги. Інформатизація справляє також значний вплив на розвиток людини, розширюючи можливості її комунікацій, форм і методів ортимання освіти, вибору сфер і видів діяльності, формування і удосконалення соціальних, політичних і ринкових інститутів, демократизації суспільства.

Зважаючи на відмінності між людським потенціалом України і людським капіталом та вимоги до них з позицій постіндустріального розвитку, можна визначити такі основні напрями політики переростання людського потенціалу в капітал. Оскільки людський потенціал – це сукупність знань, умінь, здібностей та мотивацій населення України, а людський капітал – реалізований людський потенціал, результат використання потенціалу для його носіїв, підприємств, економіки і суспільства в цілому, тому основними складовими політики мають бути:

- недопущення подальшого руйнування людського потенціалу України і його приріст як бази формування людського капіталу і основного ресурсу постіндустріального розвитку. Для створення необхідної інформаційно-статистичної бази є сенс доповнити існуючу систему і методологію обчислення показників людського розвитку в Україні показниками використання людського потенціалу;

- формування засобами економічної, структурної і культурної політики мотивації до максимального нарощування та ефективного використання людського потенціалу (тобто перетворення його на капітал) на всіх рівнях – від самих працівників та роботодавців до макрорівня;

- визнання у структурі економіки стратегічного пріоритету постіндустріального сектора, стимулювання попиту з боку інших секторів та зовнішнього світу на його послу-

ги та продукцію, формування внутрішнього ринку інтелектуальної продукції. З метою модернізації української економіки і формування постіндустріального суспільства, необхідно не скорочувати наукомісткі галузі послуг, а надати їм сучасного, конкурентоспроможного характеру (через нові технології, інформатизацію, якість робочої сили). Внутрішній попит на продукцію і послуги постіндустріального характеру в Україні поки що дуже малий і ще тривалий час буде обмеженим. У зв'язку з цим перетворення людського потенціалу, здатного працювати в постіндустріальному секторі, на капітал, гальмуватиметься, а відплив за кордон найбільш перспективної робочої сили триватиме. Тому важливою складовою політики перетворення людського потенціалу на капітал є прорив на світовий ринок високих технологій;

- забезпечення для всіх членів суспільства можливостей використання свого потенціалу, уникнення різкого, соціально загрозливого розшарування постіндустріального суспільства на домінуючий клас (урядова бюрократія, професійні та академічні експерти, техноструктура), гноблений клас (оператори, технічне обслуговування інформаційного потоку) та особливо відчужений клас (люди фізичної праці, ті, хто не може вписатись у високі технологічні процеси, представники вимираючих професій).

Основним стратегічним завданням на найближчу перспективу є відновлення основних показників людського розвитку, найперше до рівня 1990 р., шляхом підвищення ефективності зайнятості, зростання трудових доходів (передусім заробітної плати), збільшення витрат на освіту, культуру, охорону здоров'я, соціальне забезпечення, зниження екологічної небезпеки та ступеня розшарування населення передусім шляхом мотивації до високопродуктивної праці та громадянської відповідальності. Водночас це має розширити соціальну базу реформ та зменшити відтік найбільш перспективної робочої сили за кордон. На наступному етапі суспільством має ставитися мета наближення показників людського розвитку до відповідних показників розвинених країн, а за деякими показниками можливе й випередження, оскільки на сьогодні в певних складових розвитку Україна фактично не має значного відставання.

Можливість займатися продуктивною працею, забезпечення зайнятості – основна сполучна ланка між досягненням економічного зростання і створенням можливостей для розвитку людини. В даному випадку під «зайнятстю» розуміються способи отримання засобів існування, а не лише оплачувана робота. З точки зору створення можливостей для людського розвитку, зайнятість важлива як трудова діяльність в широкому сенсі слова.

У законодавстві України зайнятість населення визначається як трудова діяльність громадян, пов'язана із задоволенням особистих і суспільних потреб, що не суперечить чинному законодавству і, як правило, приносить заробіток (трудоий дохід). Слід підкреслити, що в цивілізованій країні ця діяльність має відбуватися в безпечних і здорових умовах праці, здійснюватися на підставі законного трудового договору з роботодавцем або бути належним чином оформленою самостійною роботою, приносити трудовий дохід у грошовій або іншій формі вищій за прожитковий мінімум. Причини ключового значення проблем зайнятості з погляду концепції людського розвитку можна узагальнити так:

- 1) трудова діяльність людини дозволяє їй самостійно забезпечити необхідні для гідного існування доходи, які можуть бути спрямовані на індивідуальний людський розвиток, на інвестиції в освіту, зміцнення здоров'я, на підвищення якості життя;

- 2) трудова, і в цілому – економічна діяльність, дозволяє кожному реалізувати накопичений людський капітал і створює стимули для одержання освіти й інших приватних інвестицій у людський капітал, у тому числі у людський капітал майбутніх поколінь;

- 3) нормально й ефективно функціонуючий ринок праці, надаючи більшості працездатних роботу і дохід, дозволяє державі, чий бюджетні можливості завжди обмежені, зосередитися на підтримці і захисті окремих соціально вразливих і непрацездатних категорій громадян і, таким чином, забезпечити більшу рівність можливостей для людського розвитку всіх громадян;

- 4) високий рівень зайнятості в умовах ефективного виробництва забезпечує не тільки стабільність індивідуальних доходів, але і зростання податкових надходжень до

державного бюджету і сукупних доходів суспільства, створюючи можливості для виробництва більшої кількості суспільних благ, що сприяють людському розвитку;

5) трудова діяльність багато в чому визначає процес соціалізації особистості, формує ціннісні установки й орієнтації, перешкоджає формуванню і поширенню девіантної і криміногенної поведінки;

6) високий рівень економічної активності в працездатному віці приводить до того, що виробниче середовище стає навколишнім середовищем багатьох людей протягом тривалого періоду життя, тому умови праці в найширшому розумінні визначають якість трудового життя і, відповідно, умови і стандарти життя людей.

У цілому трудова діяльність, процес зайнятості, ринок праці виступають сполучною ланкою між економічним зростанням та людським розвитком (як це зображено на Рисі). Тому процеси, що відбуваються в трудовій сфері, і параметри, які їх характеризують, необхідно з точки зору людського розвитку розглядати не лише як одну з позицій, що описує життєві стандарти людини, але і як важливий елемент системи, яка забезпечує цей розвиток. Без трудової діяльності для суспільства не може бути людського розвитку, тому що зникають матеріальна основа цього розвитку і стимули, забезпечують у

майбутньому затребуваність результатів цього розвитку.

З урахуванням визначального значення ефективної зайнятості для забезпечення суспільного прогресу Міжнародною організацією праці (МОП) ще задовго до організаційного оформлення концепції людського розвитку були сформульовані принципи державної політики, економічної і суспільної стратегії в сфері зайнятості, яка сприяє людському розвитку. Конвенція МОП 1964 р. № 122 про політику в галузі зайнятості [2] передбачає, що з метою стимулювання економічного зростання і розвитку, підвищення рівня життя, задоволення потреб у робочій силі й ліквідації безробіття та неповної зайнятості необхідно прагнути до повної, продуктивної й вільно обраної зайнятості. Повна зайнятість при цьому трактується як забезпечення роботою усіх, хто добровільно бажає працювати. Продуктивна зайнятість розуміється, по-перше, як економічно вигідна і доцільна зайнятість, і, по-друге, як зайнятість, що відповідає кваліфікації і здібностям працівника й дозволяє йому реалізувати свій трудовий потенціал та мати гідний зарібок.

Світова практика свідчить про те, що в соціально орієнтованій ринковій економіці держава відіграє особливу роль, оскільки на неї покладено широкі функції. Ключовими

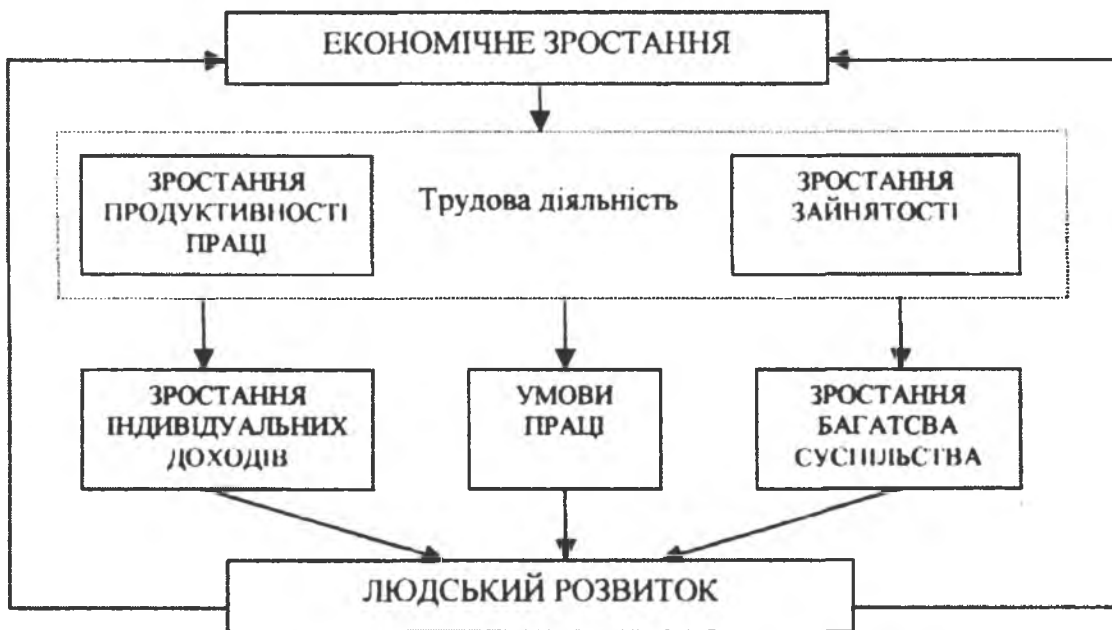
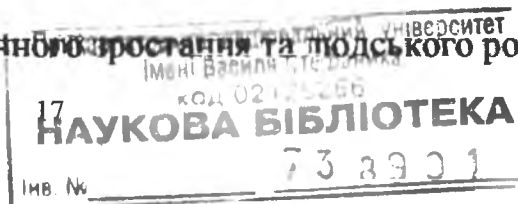

Рис. 1. Взаємозв'язок економічного зростання та людського розвитку.

для людського розвитку в Україні в умовах економічного зростання залишаються державні функції у сфері зайнятості. Сприяння повній, продуктивній та вільно обраній зайнятості населення, посилення механізмів регулювання ринку праці залишаються важливими складовими елементами державної політики зайнятості, котра ґрунтується на ряді ратифікованих Україною міжнародних правових документів та національному законодавстві в сфері зайнятості.

Посилення ролі держави у сфері зайнятості дозволить прискорити перехід України до європейських стандартів, вимог інформаційного суспільства, моделі інноваційного розвитку, підвищення ефективності соціально-орієнтованого ринкового господарства. Для реалізації політики у сфері зайнятості держава має забезпечити таку систему пріоритетів:

- наближення державних стандартів зайнятості до стандартів Європейського Союзу;
- проведення попередньої експертизи проектів нормативно-правових актів щодо їх впливу на рівень і ефективність зайнятості;

- підвищення попиту на працю в галузях економіки, що потребують робочої сили вищої та середньої кваліфікації і здатні забезпечити її продуктивне використання, а також активне запровадження прогресивних систем оплати праці;

- зростання якості національної робочої сили, її конкурентоспроможності, розвиток трудового потенціалу;

- обмеження рівня пропозиції праці в нерентабельних, неперспективних сферах господарювання, з важкими умовами праці, екологічно небезпечних;

- упередження застійних форм безробіття і неформальної зайнятості, які зумовлюють декваліфікацію населення і посилюють соціальну напругу в суспільстві;

- оптимізація процесу вивільнення і перерозподілу робочої сили з метою мінімізації соціальних втрат і нейтралізації можливих негативних економічних наслідків;

- мобілізація організаційних, технологічних, соціально-економічних резервів на загальне зниження трудомісткості виробничих процесів перш за все на основі їх технологічного оновлення.

Завдання поєднання економічного зростання і людського розвитку може бути сфор-

мульоване як завдання забезпечення економічного зростання, яке супроводжується створенням нових економічно ефективних робочих місць, що розширює можливості зайнятості. Однак, опосередковуюча роль зайнятості між економічним зростанням і людським розвитком не така однозначна. Існують такі проблеми:

По-перше, економічне зростання може досягатися двома шляхами: за рахунок залучення до економічної діяльності додаткових працівників і за рахунок інтенсивнішого використання тієї ж кількості економічно активного населення, тобто екстенсивним або інтенсивним шляхом розвитку. Очевидно, що в другому випадку збільшення суспільного багатства здійснюється шляхом підвищення продуктивності праці. У цьому випадку вигоди, одержувані від збільшення економічної ефективності і суспільного багатства, можуть діставатися тій же (чи навіть меншій) кількості членів суспільства і вплив такого економічного зростання на людський розвиток буде суперечливим, якщо здобутки людей, що виграли при такому сценарії розвитку виявляться меншими, ніж втрати тих, що програли.

По-друге, саме по собі збільшення зайнятості без підвищення ефективності суспільного виробництва не є самоціллю і може обмежувати можливості людського розвитку через скорочення вільного часу, необхідного людині для розвитку, особливо за умови не вільно обраної зайнятості. Важливим показником, що характеризує розширення можливостей у трудовій сфері для людського розвитку, тобто показником, що відображає відносне збільшення доступу до трудової діяльності, може служити зростання рівня зайнятості, тобто швидші темпи росту чисельності зайнятих порівняно з темпами росту чисельності економічно активного населення.

У цілому, з урахуванням екстенсивних і інтенсивних факторів, економічне зростання, виражене у динаміці ВВП, залежить від динаміки рівня зайнятості, продуктивності праці і чисельності економічно активного населення. Зміна рівня зайнятості саме і відображає коефіцієнт розширення можливостей. Економічне зростання може досягатися як шляхом розширення можливостей, так і шляхом підвищення продуктивності

праці. На розширення можливостей працевлаштування позитивно впливає збільшення ВВП на душу населення, тобто підвищення продуктивності праці, але збільшення доходів не означає автоматичного розширення можливостей працевлаштування. Показники розширення можливостей в країнах зі схожими показниками темпів зростання доходу на душу населення відрізняються один від одного. Іншими словами, однакові показники розширення можливостей можуть бути досягнуті в умовах і швидких, і повільних темпів зростання продуктивності праці.

До країн, які у 1990-х рр. досягли економічного зростання, яке супроводжувалося розширенням можливостей, входять 12 промислово розвинутих країн з помірними показниками зростання, у тому числі Канада, Швейцарія і Сполучені Штати [5]. Підвищення продуктивності праці було відзначено майже у всіх країнах, що домоглися економічного зростання, яке супроводжувалося розширенням можливостей. Ідеальний сценарій виглядає так: стійке економічне зростання веде до розширення можливостей, сприяючи скороченню безробіття, збільшенню продуктивності праці й підвищенню доходів усю більшою частку працюючих. Якщо ж економічне зростання не супроводжується збільшенням кількості робочих місць, збільшення доходів і підвищення продуктивності праці приносять користь передусім тим, хто має роботу, а в цілому відзначається зростання безробіття і збільшення розриву між зайнятими і безробітними.

Таким чином, важливу роль у забезпеченні того, щоб економічне зростання супроводжувалося розширенням можливостей зайнятості і сприяло людському розвитку, відіграють не тільки темпи такого зростання, але і чинники, за рахунок яких воно досягається, і які впливають на кількість і характеристики створюваних робочих місць.

Не існує універсального рецепту для одночасного досягнення і економічного зростання, і розширення зайнятості в рамках орієнтованої на забезпечення зайнятості стратегії зростання. Слід враховувати, що навіть створення нових робочих місць не завжди приводить до економічного зростання, а лише тоді, коли новостворені робочі місця є економічно доцільними. Разом з тим, якщо проаналізувати досвід країн, що мали успіх

в цій сфері, то можна побачити деякі важливі компоненти, які могли б бути включені до такої стратегії.

У країнах, де успішно створювались робочі місця, це було, як правило, результатом здійснення продуманої стратегії. Не покладаючись на те, що робочі місця виникнуть самі по собі, керівники цих країн виділили це завдання як пріоритетне. В Японії та Швеції, яким вдавалось зберігати найнижчі рівні безробіття серед промислово розвинутих країн протягом пережитих ділових спадів та підйомів в економіці, існували довгострокові загальнонаціональні стратегії зайнятості, що підтримувались урядами, профспілками та роботодавцями.

Разом з тим країни, що досягли економічного зростання в поєднанні з розширенням можливостей, часто для цього на ранніх етапах розвитку за умов надлишку робочої сили ставали на шлях здійснення стратегій зростання, орієнтованих на розвиток працездатних галузей. Вони виявляли та за допомогою різноманітних політичних інструментів заохочували розвиток галузей, здатних найефективніше використовувати наявну в надлишку некваліфіковану та напівкваліфіковану робочу силу.

Однак звернення уваги на працездатні галузі, де зайняті працівники з низькою кваліфікацією, не сприяє зростанню продуктивності праці та підвищенню доходів. Країни, що володіють різними ресурсами та знаходяться на різних рівнях розвитку, стикаються з тим, що найбільшим потенціалом у створенні нових робочих місць можуть володіти найрізноманітніші галузі. Розвиток обробної промисловості, яка працює на експорт, зіграв вирішальну роль в успішному досвіді таких країн, як Китай, Малайзія, Республіка Корея. Ця галузь створює багато робочих місць для працівників з відносно низькою кваліфікацією та жінок, а також сприяє швидшому навчанню робітників та оновленню технологій, ніж, наприклад, гірничо-добувна промисловість [1].

І навпаки, багато країн взяло курс на розвиток капіталоемних галузей, таких як, наприклад, гірничо-добувна промисловість. Результатом даної політики стала подвійна (двобічна) економіка, що має сучасний сектор, який є складовою світової економічної системи, та поряд з ним мало розвинений

і низько продуктивний неформальний сектор.

Економічне зростання останніх років в Україні створює передумови для створення нових та реконструкції існуючих робочих місць з метою зменшення частки робочих місць із важкими та шкідливими умовами праці, забезпечення сучасного технологічного рівня виробництва, захисту навколишнього середовища. Створення нових робочих місць через чітко спрямовані інвестиції має стати пріоритетним напрямком і рушійною силою розвитку вітчизняних галузей економіки та регіонів. Але для прискорення цих процесів потрібні стимулюючі механізми, зокрема, спрямовані на реконструкцію робочих місць, вкладання коштів приватного інвестора відповідно до визначених державою пріоритетів регіонального та галузевого розвитку тощо. Необхідно створити передумови для істотного підвищення мобільності робочої сили – професійної, соціальної, територіальної – шляхом належної професійно-освітньої підготовки відповідно до поточних та перспективних вимог економіки та створення реального ринку житла. Відповідно необхідно:

- вдосконалити Законодавство України про зайнятість населення
- створити механізм пільгового кредитування створення нових робочих місць на визначений термін та відповідно до кількості створених робочих місць;
- запровадити систему дотацій підприємцям на створення нових робочих місць;
- розширити практику державного замовлення;
- створити систему дієвих субсидій підприємцям на працевлаштування безробітних, передусім із соціально вразливих верств населення та тих, хто не має роботи понад 6 місяців;
- організаційно та інформаційно підтримувати самозайнятих та підприємців, забезпечити консультативне, інформаційно-рекламне обслуговування новостворених підприємницьких структур, зокрема включення до місцевих рекламних інформаційних довідників безкоштовної юридичної консультації, інформації про державні та громадські установи, які працюють з підприємцями;

- сприяти активізації діяльності об'єднань підприємців для захисту своїх інтересів і здійснення спільних заходів;

- стимулювати розвиток фермерських господарств та інших підприємств, які займаються сільським господарством на професійній основі і з використанням сучасних індустріальних технологій; сприяти диверсифікації зайнятості сільського населення, розвитку переробної промисловості та інших галузей агропромислового комплексу, соціальної сфери;

- законодавчо врегулювати статус і діяльність особистих селянських господарств, в основу визначення яких має закладатися не лише розмір, а й переважний напрям використання землі;

- чітко визначити і законодавчо закріпити права самозайнятих та членів домогосподарств на державний соціальний захист і допомогу, у т. ч. допомогу по безробіттю, з урахуванням складу сім'ї.

Взаємовплив зайнятості, людського розвитку і економічного зростання багатоплановий і неоднозначний. Але забезпечення повної продуктивної зайнятості безперечно є потужним і однозначно позитивним чинником як економічного зростання країни, так і розширення можливостей людського розвитку.

У сфері забезпечення гідної та продуктивної зайнятості, що сприяє реалізації ідей людського розвитку, важливим є прискорення адаптації населення до нових вимог ринку праці, що формуються під впливом світових інтеграційних процесів. Зусилля органів державної влади мають концентруватись на підвищенні гнучкості та розвитку інфраструктури ринку праці, формуванні дієвих стимулів до створення робочих місць, забезпеченні гарантій зайнятості працівників у процесі приватизації та реструктуризації підприємств, сприянні розвитку малого бізнесу, підтримці підприємництва і самозайнятості населення, удосконаленні системи підготовки кадрів, розширенні практики оплачуваних громадських робіт.

Повна продуктивна зайнятість населення – найважливіший фактор економічного зростання, котрий визначає рівень і якість життя населення. Повна зайнятість в економіці визначається як стан економіки, коли усі бажуючі і здатні працювати забезпечені достат-

німи видами і обсягами робіт. Продуктивна (повноцінна) зайнятість – зайнятість населення, завдяки якій за допомогою продуктивної праці в безпечних і здорових умовах створюються суспільно корисні ресурси й блага, а сам працівник отримує доходи, що дають йому можливість відтворювати і розвивати необхідні для праці якості та мати життєвий рівень, достатній для себе і своєї сім'ї.

Саме тому активну політику зайнятості ми розглядаємо як один з головних інструментів вирішення економічних і соціальних проблем сучасного українського суспільства і розширення можливостей людського розвитку. Тому активна політика зайнятості має стати пріоритетом як економічної, так і соціальної політики держави. Активна політика зайнятості – це комплекс заходів, спрямованих на розширення попиту на продуктивну працю з безпечними і здоровими умовами та гідною оплатою відповідно до законодавства, на поліпшення якості та конкурентоспроможності національної робочої сили, скорочення безробіття, запобігання довготривалого, застійного, масового безробіття, якнайшвидше добровільне залучення безробітних до активної праці (допомога у працевлаштуванні, сприяння створенню робочих місць, сприяння в перепідготовці, самозайнятості, профконсультування тощо).

Отже, активна політика зайнятості складається із заходів, спрямованих на: збільшення попиту на робочу силу з боку як приватного, так і державного сектору економіки; підвищення конкурентоспроможності робочої сили

та забезпечення якісної відповідності робочої сили і робочих місць (в просторі і в часі); поліпшення процесу працевлаштування.

На подальшу перспективу основною метою політики зайнятості повинно стати досягнення структури зайнятості постіндустріального типу, для якої притаманним є збільшення чисельності та частки осіб, зайнятих у сфері послуг, передусім в науковому та інформаційному секторі економіки. Це дозволить не лише прискорити темпи економічного зростання, але й органічно поєднати результати економічного зростання з розширенням можливостей людського розвитку.

1. Грішнова О.А. Людський розвиток: Навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2006.

2. Конвенції та рекомендації, ухвалені Міжнародною організацією праці / Женева: Міжнародне бюро праці, 1999. – Т. 1, 2.

3. Закон України «Про сприяння продуктивній зайнятості населення» Проект. <http://alpha.tada.gov.ua>

4. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / за ред. акад. НАН України В.М.Гейця. – К.: Ін-т екон. прогнозів., Фенікс, 2003.

5. Человеческое развитие: новое измерение социально-экономического прогресса / Учебное пособие под ред. В.П.Колесова и Т.Маккинли. – М.: Права человека, 2000.

Human development is examined as a primary purpose and criterion of public progress, and economic growth – as its potentially very important instrument. It is marked that achievements in the human development make valuable contribution to economic growth. A key significance in this context of the full productive employment policy as a powerful, positive factor both the country economic growth and the extension of the human development possibilities is considered.

Васильченко С.М., Васильченко Г.В., Kim В.Ф.

ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО СОТ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

В статті аналізуються можливі економічні наслідки вступу України до СОТ для різних областей країни. Враховуючи різну імпортозалежність та експортний потенціал регіонів України, проводиться ранжування областей за рівнем чутливості до процесів лібералізації зовнішньої торгівлі.

Ключові слова: *світова організація торгівлі, конкурентоспроможність галузі, експортний потенціал регіону, імпортозалежність регіону, економічна чутливість регіону до лібералізації зовнішньої торгівлі.*

І. Вступ. Вступ України до Світової організації торгівлі більшістю учасників ринкових відносин розглядається виключно як завдання уряду та Верховної Ради, які забезпечують переговорний процес та адаптацію національного законодавства до стандартів СОТ. Втім, підготовка України до участі в цій міжнародній організації є більш комплексним процесом, що передбачає також адаптацію суб'єктів підприємництва до роботи в умовах лібералізації зовнішньої торгівлі. При цьому відповідальність за підготовку